

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ**

Кафедра гуманітарних і соціальних дисциплін

ДЕДУХНО А. В., СИЗОНЕНКО Н. М.

**ПРАКТИКУМ З ДИСЦИПЛІНИ
«УКРАЇНСЬКА МОВА
ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ»**

ДЛЯ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Друге видання доповнене і перероблене

**Київ
Видавництво Ліра-К
2019**

УДК 811.161.2 (076.5)

Д 26

Рецензенти:

Христіанінова Р. О., доктор філологічних наук, завідувач кафедри української мови, професор, професор кафедри Запорізького національного університету;

Дорошенко С. М., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;

Кумейко Т. А., кандидат філологічних наук, доцент кафедри бізнес-лінгвістики Київського національного економічного університету імені Вадида Гетьмана.

Затверджено до друку вченою радою Полтавської державної аграрної академії як практикум для студентів аграрних закладів вищої освіти (протокол № 23 від 26 червня 2019 року)

Дедушно А. В., Сизоненко Н. М.

Практикум з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для студентів аграрних закладів вищої освіти. 2-ге вид., доп. і переробл. Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. 240 с.

ISBN 978-617-7748-91-4

Практикум укладено відповідно до чинної навчальної програми з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

Практичні завдання та завдання для самостійного опрацювання спрямовані на розвиток навичок культури мислення й мовлення здобувачів вищої освіти аграрного профілю, формування комунікативної компетентності, оперування фаховою термінологією, вироблення навичок професійної комунікації, самостійного продукування, редагування й перекладу наукових та офіційно-ділових текстів.

Для студентів аграрних закладів вищої освіти, викладачів, усіх, хто вивчає українську мову професійного спрямування, прагне підвищити рівень професійно-мовленнєвої культури.

УДК 811.161.2 (076.5)

ISBN 978-617-7748-91-4

© Дедушно А.В., Сизоненко Н.М., 2019
© Видавництво Ліра-К, 2019

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
------------------------	---

ЗАКОНОДАВЧІ ТА НОРМАТИВНО-СТИЛЬОВІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Тема 1. Державна мова – мова професійного спілкування	7
Тема 2. Основи культури української мови	12
Тема 3. Стили сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні	24
Тестові завдання № 1	33

ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ

Тема 4. Спілкування як інструмент професійної діяльності	37
Тема 5. Риторика й мистецтво презентації	47
Тема 6. Культура усного фахового спілкування	53
Тема 7. Форми колективного обговорення професійних проблем	58
Тема 8. Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації	63
Тема 9. Документація з кадрово-контрактних питань	73
Тема 10. Довідково-інформаційні документи	82
Тема 11. Етикет службового листування	93
Тестові завдання № 2	97

НАУКОВА КОМУНІКАЦІЯ ЯК СКЛАДНИК ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 12. Українська термінологія у професійному спілкуванні	103
Тема 13. Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні	128
Тема 14. Переклад і редагування наукових текстів	144
Тестові завдання № 3	163
Проблемно-ситуативні завдання	167
Питання для підготовки до підсумкового семестрового контролю (екзамену)	171

Ключ до тестових завдань	173
Рекомендована література	174

ДОДАТКИ

Додаток А. Зразки оформлення офіційно-ділових документів	179
Додаток Б. Зразки оформлення службових листів	197
Додаток В. Зразки оформлення результатів наукової діяльності ..	207
Додаток Г. Короткий словник наголосів.....	210
Додаток Д. Оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел.....	213
Додаток Е. Рекомендації щодо слововживання	222

ПЕРЕДМОВА

Практикум з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для студентів аграрних закладів вищої освіти підготовлено відповідно до затвердженої Міністерством освіти і науки України навчальної програми «Українська мова (за професійним спрямуванням)» (наказ від 21.12.2009 № 1150).

Метою практикуму є формування мовнокомунікативної та професійно-мовленнєвої компетентностей майбутніх спеціалістів аграрного профілю.

У практикумі виокремлено три частини: «Законодавчі та нормативно-стильові основи професійного спілкування», «Професійна комунікація», «Наукова комунікація як складник фахової діяльності», які об'єднують чотирнадцять тем. Кожна тема містить план, практичні завдання та завдання для самостійного опрацювання, контрольні запитання, список рекомендованої літератури. Тестові завдання різного типу подано наприкінці кожної частини практикуму.

Запропоновані навчальні завдання спрямовані на розвиток навичок культури мислення й мовлення здобувачів вищої освіти аграрного профілю, формування комунікативної компетентності, оперування фаховою термінологією, вироблення навичок професійної комунікації, самостійного продукування, редагування й перекладу наукових та офіційно-ділових текстів. Передбачено й завдання проблемно-ситуативного характеру, побудовані за такою моделлю: реальна чи уявна ситуація здебільшого професійного спілкування, мотивація комунікативних дій, сутність мовленнєвого завдання, що диктує форму та спосіб реалізації комунікації.

Завдання професійного спрямування диференційовано відповідно до майбутнього фаху здобувачів вищої освіти:

1. – для здобувачів вищої освіти спеціальностей «Економіка», «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», «Менеджмент», «Маркетинг», «Міжнародні економічні відносини», «Фінанси, банківська справа та страхування», «Облік і оподаткування»;

2. – для здобувачів вищої освіти спеціальності «Публічне управління та адміністрування»;

3. – для здобувачів вищої освіти спеціальності «Право»;

4. – для здобувачів вищої освіти спеціальності «Політологія»;

5. – для здобувачів вищої освіти спеціальності «Інформаційні системи та технології»;

6. – для здобувачів вищої освіти спеціальностей «Агрономія», «Екологія»;

7. – для здобувачів вищої освіти спеціальностей «Захист і карантин рослин», «Біотехнологія та біоінженерія»;

8. – для здобувачів вищої освіти спеціальностей «Ветеринарна медицина», «Ветеринарна гігієна, санітарія і експертиза»;

9. – для здобувачів вищої освіти спеціальностей «Агроінженерія», «Галузеве машинобудування»;

10. – для здобувачів вищої освіти спеціальності «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»;

11. – для здобувачів вищої освіти спеціальності «Харчові технології».

Фахові тексти для перекладу дібрані з навчальних посібників, підручників, наукових статей.

Завдання для самостійної роботи сприяють закріпленню на практиці теоретичних знань, виробленню й удосконаленню навичок фахової комунікації.

Додатки містять зразки оформлення різних типів документів та результатів наукової діяльності, приклади оформлення бібліографічного опису літератури, типові лексичні і граматичні помилки та правильні їхні відповідники, короткий словник правильного наголошування слів.

Практикум призначений для студентів аграрних закладів вищої освіти, може бути корисним усім, хто прагне підвищити рівень професійно-мовленнєвої культури, збагатити професійний лексикон, удосконалити навички роботи з фаховим текстом.

ЗАКОНОДАВЧІ ТА НОРМАТИВНО-СТИЛЬОВІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

ТЕМА 1. ДЕРЖАВНА МОВА – МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

План

1. *Предмет і завдання курсу, його наукові основи*
2. *Поняття національної та літературної мови. Найістотніші ознаки літературної мови*
3. *Мова професійного спілкування як функціональний різновид української літературної мови*
4. *Професійна мовнокомунікативна компетенція*

Практичні завдання

Завдання 1. Ознайомитися з поданими експресивними висловами. Побудувати на основі їхнього змісту усне розгорнуте висловлювання.

1. Ми мусимо навчитися чути себе українцями – не галицькими, не буковинськими українцями, а українцями без офіційних кордонів (І. Франко).

2. Усі великі творіння Данте, Рафаеля, Сервантеса, Шевченка – це теж творіння не пера і пензля, а творіння духу (Є. Сверстюк).

3. Усякий народ у багатонаціональному світі виявляє себе своєю самобутньою культурою, а вона може розвиватися тільки своєю, рідною мовою. Давність культури визначається давністю мови (Г. Нудьга).

Завдання 2. З'ясувати, зміст яких понять розкривають запропоновані визначення.

1. Тип національного мислення, тип національної культури, філософії і психології, засіб і свідectво спільності нації, що може реалізовуватися в різноманітних варіантах мовної, мовленнєвої і національно-культурної діяльності.

2. Сукупність мовних засобів, що відповідають системі мови й сприймаються її носіями як зразок суспільного спілкування в певний період розвитку мови й суспільства.

3. Елементи двох чи кількох мов, об'єднані штучно.

4. Наявність таких умінь у спеціаліста, які пов'язані з вирішенням проблем організації спілкування.

5. Система заходів, спрямованих на регулювання мовних відносин, зміну чи збереження мовної ситуації в державі.

6. Мови, які традиційно використовують у межах певної території громадяни України, які утворюють групу за своєю чисельністю меншу, ніж інше населення України.

7. Найпоширеніші у світі та закріплені в міжнародному праві офіційні та робочі мови Організації Об'єднаних Націй.

Завдання 3. Згадати, що таке пароніми. Обґрунтувати, що наведені нижче пари слів є паронімами. З'ясувати їхнє значення, увести в речення.

Професійний – професіональний, засвоювати – освоювати, людний – людяний.

Завдання 4. Згадати, що таке синоніми. Дібрати по два синоніми до поданих слів.

Громада, компетенція, професія, ментальність, основний, єдність.

Завдання 5. Дібрати до слів іншомовного походження українські відповідники, користуючись словами з довідки. Перевірити себе можна за словником іншомовних слів, наведеним у списку рекомендованої літератури.

Модернізація, фактор, абітурієнт, агітація, толерантність, елементарний, індивід, факультативний, аспект, глобальний.

Довідка: початковий, всесвітній, доброзичливість, чинник, поліпшення, вступник, переконання, особистість, погляд, необов'язковий.

Завдання 6. Поставити наголос відповідно до акцентуаційних норм. Перевірити себе можна за словником

наголосів та орфографічним словником, наведеним у списку рекомендованої літератури.

Випадок, навчання, пізнання, везти, ластівки, дихання, веретено, горошина, дрова, курятина, колесо, подруга, живопис, приязнь, рукопис, соломину, старий, товпитися, яблуневий, тяжкий.

Завдання 7. Написати слова відповідно до орфографічних норм літературної мови. *Перевірити себе можна за орфографічним словником, наведеним у списку рекомендованої літератури.*

Науково/аргументований, вище/зазначений, загально/доступний, соціально/побутовий, кредитно/спроможний, науково/експериментальний, соціал/демократ, соціо/психологія, південно/український, спів/переживання, кредитно/грошовий, план/графік, вельми/шановний, словник/довідник, офіційно/діловий, лікар/еколог, бюджетно/фінансовий, хто/небудь, національно/культурний.

Завдання 8. Увести в самостійні речення подані словосполучення. Визначити структуру речень (прості; складні, вид складного) та наявність у них ускладнюючих компонентів (неускладнені; ускладнені, вид ускладнення). Обґрунтувати вживання розділових знаків.

Здобути освіту, говорити українською мовою, опанувати фах, взятися до роботи, набути досвіду, професійна компетентність.

Завдання 9. Пояснити сутність понять «мовна політика», «мовна ситуація». Підготувати короткий виступ на тему: «Мовна політика в Україні».

Завдання 10. Написати есе на одну з тем: «Яким я бачу мовне майбутнє держави?», «Мова – прояв свідомості людини».

Завдання 11. Записати по три висловлювання відомих людей про мову, мовлення, освіту.

Завдання 12. Дати визначення поняттям та навести по три-чотири приклади до кожного з них:

1. Інтернаціоналізми – ...
2. Екзотизми – ...
3. Неологізми – ...
4. Архаїзми – ...
5. Історизми – ...
6. Діалектизми – ...
7. Фразеологізми – ...

Завдання 13. Перекласти українською мовою сталі словосполучення. *Перевірити себе можна за російсько-українським словником, наведеним у списку рекомендованої літератури.*

Общественное сознание, общественный долг, сдержать слово, заслуживать внимания, получить образование, завоевать авторитет.

Завдання 14. Прочитати вислів О. Забужко: *«Мова – далеко не тільки «засіб спілкування», тобто передача «вже готових думок», як нас усіх учили в імперській школі. Куди серйозніша її місія – бути способом народження тих думок: коли «нема мови», людині просто-напросто «нема чим думати». Чи погоджуєтесь ви з тим, що мова – не тільки засіб вираження думки, а й формування думки, конструювання духовного світу людини. Обґрунтувати власний погляд на цю проблему.*

Завдання для самостійної роботи

1. Скласти конспект на тему: «Походження і функціонування національної мови» за підручником Мозгового В. І. (Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні: модульний курс : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2006. 592 с.).
2. Дібрати по три приклади до кожної з мовних норм.

Контрольні запитання

1. Дати визначення мові й мовленню.
2. Назвати складники національної мови.
3. Дати визначення літературній мові та мовній нормі.
4. Пояснити, у чому полягає сутність понять «компетенція», «професійна мовнокомунікативна компетенція».